

21.85x34.67	1/2	עמוד 20	הארץ - כותרת	07/03/2014	41441075-6
הספרייה הלאומית בירושלים - 28620					

"אם אמות לפני שיטוהר שמי, ספרי את סיפורי"

מכתבים ששלח וקיבל הקצין היהודי אלפרד דרייפוס בכלאו באי השדים שכבו שנים על מדפי הספרייה הלאומית בירושלים. במלאות 120 שנה לפתיחת המשפט שבו הורשע, הם מתפרסמים, ודרכם מתגלים צדדים נוספים באיש שמאחורי הפרשה

עופר אדרת

כשהיה בן 11 צפה אלפרד דרייפוס ממרפסת ביתו בחיילים גרמנים שנכנסו במצעד ניי-צ'ון אל עיר הולדתו, מולהו. דרייפוס, הצעיר מבין שבעה ילדים במשפחת תעשיינים יהודית מצרפת, נפעם ממראה עיניו. "החוויה הנוגה הראשונה שלי, שרישומה מעולם לא נמחה מזיכרוני, היתה מלחמת 1870", כתב לימים, בהתייחסו למלחמת פרוסיה-צרפת (1870-1871), שבה סיפחה גרמניה לשטחה את מחוזות אלזס ולורן.

בהמשך, בשונה מאחיו הבוגר רים שהצטרפו למפעל הטקסטיל המשפחתי, בחר דרייפוס בקריירה צבאית. סופו של הסיפור מוכר: הקפיטן דרייפוס הועמד לדין באשמת בגידה, הורשע על לא עוול בכפו והוגלה למאסר ב"אי השדים". רק בתום מאבק משפטי ממושך הוא זוכה ושמו טוהר. 120 שנה חלפו מאז נפתח "משפט דרייפוס", שנחשב נקודת מפנה חשובה בהיסטוריה של האנטישמיות המודרנית, פרשת דרכים בתולדות עם ישראל וציון דרך בתולדות הרפובליקה הצרפתית. עם זאת, הוא גם היה סיפורו של אדם פרטי ואלמוני, שנהפך לסמל בעל כורחו.

הפעם מנקורת מבט אישית ומש-פחתית. חלק מהמסמכים באוסף יוצגו לציבור בשבוע הבא בתערוכה חדשה שתפתח בבית התפוצות בתל אביב ("דרייפוס – קורותיה של משפחה יהודית-צרפתית"). "פתחתי את הארגון הראשון וגיליתי במכתבים את התמיכה ללא גבול שמעניקה אשתו של דרייפוס, לואיז, שהיתה רק בת 25 כשבעלה נלקח, והותיר אותה עם שני ילדים קטנים בבית", סיפרה הלפרן-גדו. את אחד המכתבים המרגשים ביותר באוסף כתב דרייפוס לאשתו מהכלא ב-31 בינואר 1895, לפני שהוגלה ל"אי השדים". "סוף סוף הגיע היום המאושר שבו אני יכול לכתוב לך. ספרתי את הימים! לא קיבלתי חדשות ממך מאז המכתב שהגיע אלי ביום ראשון האחרון", כתב לה. "איזה סבל נורא! בכל יום שבו קיבלתי מכתב ממך הרגשתי מאושה המכתבים הם הר של כולי-כס, הר של חיבתכם המחממת את לבי המסכן והקפוא. קראתי את מכתבך שלוש פעמים, ספגתי כל מלה, עד שהמלים הכתובות הפכו למלים מדוברות ויכולתי לשמוע את קולך קרוב אלי". בהזדמנות אחרת כתב: "אם אמות לפני שייטוהר שמי, אני מפקיד בידיך את כתובת הסיפור שלי". לפני כן, ב-16 בינואר 1895, טרחה לואיז לערוך את בעלה בכי-תב ידה בהתפתחויות הפוליטיות

לקרוא לך, פרד יקר ומסכן שלי, כשם שבו השתמשתי זמן; כשאני קורא לך כך, נדמה שמחשבותי קרובות אליך יותר ואתה מרגיש הקלה מהיותי אתך", כתב לו ב-7 בינואר 1895. לואיז תיארה לבעלה את דאגתם של קרובי המשפחה. "לואיז מצטערת שעדיין לא קיבלה היתר לראותך. היא מקווה שבקרוב יעניקו לה זכות זו. היא היתה צריכה לחזור לפני כעשרה ימים... והיא אינה מסוגלת לעזוב בלי לחבק אותך", כתבה לו. "לא רק מתייה, גם ליאון רוצה להתגייס לעזרה", הוסיפה. "בנוגע לליאון ולאשתו, הם נמצאים כרגע במולהו ומ"תכננים ללוות אותי ללה רוש". נשלח אלפרד לאי השדים.

במכתבים אחרים דיווחה על חוויות יום-יום, כדי לאפשר לבעלה לה הרגיש בבית. "רשל ממשיכה להיות האשה המאברת שליטה שאתה מכיר. כמו ז'ק, כמוך, היא צריכה לשלוט על הכל, ולשבור הכל", כתבה. לאחר שנכלא באי השדים, איווק בתא מצחין, התמודד דרייפוס עם מחלות קשות שת"קפו אותו. "במצוקתו הרבה, התמיכה היחידה שהוא זוכה לה באה שוב מאשתו, דרך המכתבים הרבים שהיא כותבת לו במשך חמש שנים, וגם דרך הספרים והעיתונים שהיא מצליחה לשלוח לו", אמרה הלפרן-גדו.

המכתבים חושפים גם את מגיעה של לואיז עם הרשויות, בניסיון להקל על תנאי כליאתו של בעלה. עיון בהם מגלה, כי היא מצאה איש קשר שיוכל להעביר לדרייפוס מצרכים ופעלה לקבל אישור לכך מהגופים המתאימים. במכתב תשובה שקיבלה ב-2 ביולי 1895 מ"משרד המושבות" נכתב: "גברתי, פנית למשרדנו כדי לקבל אישור לשלוח לבעלך חמישים בקבוקי חלב משומר... הואיל ולמגורש דרייפוס ניתנה הזכות לפי החוק לדאוג לצרכיו ולמזונו על חשבוננו הוא, איני מתנגדת שתשלחי ישירות לגויאנה את מצרכי המזון הללו...".

לכאורה היתה זו בשורה טובה, אלא שבפועל נלווה לה איסור: "מצד שני לא אוכל, כפי שביקשת ממני, לאפשר למר פול דופורג, סוחר מקאיי, להתכתב ישירות עם בעלך". בשורה התחתונה, "החלב המשומר", "השוקולד", התרופות ו"סריגי הצמר" שהיה עיה המסורה ביקשה לספק לאסיר כדי להקל על ייסוריו – למרות איש הקשר שמצאה כדי שייביא לו אותם – היו חייבים להישלח

מצרפת ולא מחנות סמוכה יחסית. מכתב נוסף מארכיון דרייפוס, מודפס במכונת כתיבה, נושא את הכותרת "הרפובליקה הצרפתית". המכתב נשלח ב-5 במאי 1896 והוא חתום על ידי שר המושבות, אנדרה לבון. השר כתב שבשל נסיבות מיוחדות אין ביכולתו לאפשר ללואיז לשלוח "למגורש דרייפוס" כמה מהספרים שביקשה להעביר לו.

"שוב אנו מתרשמים מעיק שנותה של לואיז. היא אינה מה"ססת לפנות לשר עצמו, אף על פי שאינה מצליחה להשיג דבר, מכיוון שחלק מהספרים מוחזרים

לואיז. בכל זאת היא מצליחה לשי"לוח אליו את הספר 'טארס בולבה' ואת ספרו של גוגול על ההיסטוריה של הקוקקים – כל זאת בכפוף לתנאים של שלטונות הכליאה", הסבירה הלפרן-גדו.

מזיכרונותיו של דרייפוס אנו למדים עד כמה עזרו לו המכתבים האלה. לדוגמה, ביום שישי, 26 באפריל 1895, הוא כתב ביומנו: "עדיין בלי מכתבים, זה באמת לא אנושי". לעתים היה עליו להמתין חודשים עד שקיבל מכתב, משום שהשלטונות הערימו קשיים רבים על משפחתו ועיכבו במכוון את העברת המכתבים. "הקשר עם לואיז היה מה שהחזיק אותי", אמרה ד"ר הלפרן-גדו. "החיבה העמוקה בין שניהם האלה והיכולת של האשה הצעירה, שנפל עליה דבר כזה, להחזיק מעמד".

ביוני 1899, כשנודע ללואיז רייפוס ש"בית המשפט הכריז על דיון מחודש" בפרשה, הוא כתב להוריה של לואיז, בני הזוג אד-מארד: "אם מכתבי יגיע אליכם קודם שובי לצרפת, אני פשוט מבקש מכם לחבק את לואיז ואת ילדינו היקרים בשמי, בציפייה לאושר העילאי שאחבק אותם בזרועותי ושאוכל להשכיח סוף סוף מלוסי את השנים הארוכות של עינויים נוראיים, על ידי חיים שקטים ומאושרים". את המכתב סיים במלים נרגשות: "אני מחבק אתכם ואת כל יקירינו בכל לבי ובכל נפשי, בנכם המסור אלפרד". באוסף מסתתר גם מכתב שקיבל דרייפוס ב-1901 מהעיי-תונאי ברנאר לוז, שהיה הראשון

שיצא להגנתו. לוז ציין כי הוא ומתייה, אחיו של דרייפוס, מש"תפים פעולה בניסיון להגיע לח"קר האמת בפרשה. "במשך שנים אחדות הייתי את חיך, תיארת לעצמי את ייסוריך וסבלתי מהם יחד אתך. פעמים רבות, יחד עם מתייה, כשהיינו לבדנו בחיפושנו אחר דרכים שונות, חשבנו עליך בבדידותך ובכאבך. לעולם לא אשכח כמה סבלתי כיהודי ביום שבו הורדו דרגותיך, כאשר ייצ"גת את הגזע שלי, כקדוש מעונה ומושפל", כתב לו.

"אתה יהודי יותר ממה שאתה אולי מעלה בדעתך, על ידי תקי-

דרייפוס לאשתו: "חיבתכם מחממת את לבי המסכן והקפוא"

והתך האיתנה, אמונתך בטוב יותר, בציות הפטלי שלך. אלה הם הכו"חות הבלתי נדלים הבאים מתוך עמנו, אשר העניקו לך תמיכה. אם היית נוצרי היית מחכה עד בוש להופעת הצדק האלוהי. אבל אתה יהודי ולכן רצית לחיות כדי לראות בהתגשמותו של הצדק. היית ותחיה כדי לראות בעיניך את הזיכוי המוחלט שלא יתאחה. אני מצפה לו ואנו עדיין עובדים יחד לשם כך".

הצדק הגיע לבסוף רק ב-21 ביולי 1906, כשהמשפחה התכנסה לטקס הזיכוי שבו הוחזר דרייפוס לשירות צבאי, קודם בדרגה וקיבל את צלב לגיון הכבוד – העיטור הגבוה ביותר שניתן בצרפת על שירות לאומה. "זה היה הקץ לסי"כלי, שנמשך 12 שנה. סוף לייסורי על עתיד ילדי", כתב על כך דרייפוס עצמו.

במלחמת העולם הראשונה, שהשנה ימלאו מאה שנים לתי-חילתה, שירת דרייפוס כקצין תותחנים. ב-2 באוגוסט 1914 כתב: "כשאשוב להוביל את חיילי האמיצים, אשכח את הכל. את הסבל, הייסורים, העלבונות האכזריים".

הוא מת ב-1935 בביתו בפי"ריו. חמש שנים לאחר מכן פלשו הגרמנים לעיר, ומשפחת דרייפוס נרדה לדרום צרפת. לואיז, שהיתה בת 73, נאלצה לחפש מסתור בין נזירות. היא חזרה לפריז רק ב-1944, ומתה שם שנה לאחר מכן. על קברם של אלפרד ולואיז מופיע שמה של נכדתם האהובה, מרדלן לוי, שנרצחה באושוויץ.

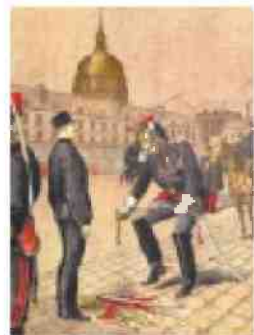
21.86x15.63	2/2	עמוד 20	הארץ - כותרת	07/03/2014	41441104-9
הספרייה הלאומית בירושלי - 28620					

120 שנה למשפט דרייפוס

<p>■ אפריל: המנהיג הסוציאליסטי ז'אן ז'ורס דורש לבדוק מחדש את גור הדין שניתן ברן. נפתחת חקירה חדשה</p> <p>■ נובמבר: דרייפוס מגיש עתירה למשפט חוזר</p>	<p>■ יוני: ביהמ"ש העליון מבטל את גור הדין מ-1894 ומורה על משפט חוזר. דרייפוס מועבר לכלא צבאי בעיר רן</p> <p>■ אוגוסט-ספטמבר: דרייפוס מורשע במשפט ברן</p> <p>■ ספטמבר: הנשיא אמיל לובה מעניק חנינה לדרייפוס</p>	<p>■ ינואר: אסטרטגיה מזוכה. אמיל זולא מפרסם את "אני מאשים" ונמלט ללונדון</p> <p>■ יולי-ספטמבר: לוסי דרייפוס מבקשת לבטל את הכרעת הדין משנת 1894</p> <p>■ ספטמבר: אסטרטגיה בורח מצרפת</p>	<p>■ יוני: פיקאר מגלה לעורך דינו, לואי לבלואה, שדרייפוס חף מפשע</p> <p>■ יולי: לבלואה מעביר את המידע לסגן נשיא הסנאט, שמצטרף למערכה למען דרייפוס</p> <p>■ נובמבר: אחיו של דרייפוס מגנה את אסטרטגיה</p>	<p>■ מארס: בעקבות יירוט מכתב קולונל פיקאר חוקר וקובע שאסטרטגיה בוגד</p> <p>■ ספטמבר-אוקטובר: לוסי דרייפוס דורשת לפתוח את התיק נגד בעלה</p> <p>■ נובמבר: רס"ן אנרי מזייף מכתב המפיל את דרייפוס</p>	<p>■ ינואר: דרגותיו של דרייפוס נקרעות מכתפיו בחצר בית הספר הצבאי בפריז</p> <p>■ אפריל: דרייפוס מוגלה לאי השדים ונכלא בבידוד</p>
--	---	--	---	--	---

1906 1903 1899 1898 1897 1896 1895 1894

■ **יולי:** בית המשפט העליון מבטל את גור הדין ממשפט רן. בית הנבחרים מחזיר את דרייפוס לצבא. טקס הזיכוי מתקיים בחצר בית הספר הצבאי. דרייפוס מקבל את אות אביר ליגיון הכבוד

■ **יולי:** הקצין הצרפתי פרידינג אסטרטגיה מציע למכור סודות צבאיים לנספח הצבאי של גרמניה בפריז

■ **ספטמבר:** איגרת אנונימית עם ההצעה מתגלה בפח אשפה של הנספח הצבאי הגרמני

■ **אוקטובר-דצמבר:** סרן אלפרד דרייפוס מואשם בבגידה חמורה ונשלח לכלא צבאי. הוא מורשע על סמך "מסמך סודי". גור הדין - מאסר עולם והגליה

בצילום: טקס הזיכוי של דרייפוס; באיור: הסרת דרגותיו צילום: גטי אימג'ס; איור: הנרי מאייר